

— Күс-дундур джил хооран, би нааран, дорд-ар үзгас ондр толгья көмрэд ордж аашла. Мини өмнм мана балгьсен, зедлдж бэргдсн хуучн болн терз-үүдэрн оньгальдсн хамрха гермүдэрн ик хотхриг дүүргдж үзгдв. Тиигхд эн балгьснур шин ирдж йовсн тер.

Ирдж буугьад, уульнцсарнь эргэд йовдж халаснамм хоон, мини хар уханд, эн балгьсн хумхарджах модн болдж медгдлэ. Тер өдрас нааран би эндас ииган-тииган гарч йовдж үзэд уга билэв.

Шидрхн, керг харгьад, Яшкуль орад ирдж йовад, саак толгьяг көмрэд ордж йовнав...

Дэрг-дэрг. Саньгьдж-Ара, ода чамд келхинь чи иткшгоч. Ягьдж би бийан керлдсиг меджянч?..

«Күс-дундур джил хооран, бас эн хаалгьар ирдж йовад, им саяхн, ке балгьсиг эс оньгьсндан, би сохр бааджв, ухан уга бааджв», — гих ухан наид агчин зуур орад гарв.

Мини өмнм, савгьр көк моддар бүтэгдсн, ондр-ондр цагьян гермүдтэ, шуугата, уульнидан то-томдж уга олн машитэ дүнъгасн балгьсн үзгдв. «Би одачн гяргтэв», юнъгад би нидн сохр баасмб?..: «Уга», — гидж би хярүлдж ухалад, мана багьчудин, багьна минъгьад тосхачрин нидр, теднэ алтн болсн гарар эн балгьсн онъган сольсиг ухандан, би дакн-дакн давтад, ухалад баавв.

Ай, күн гидгчн акад юмн баадж? Тер өдрас нааран, эн балгьсиг саяхрулсн улсин тускар, ик ондр деер гарчкад.

хаякред дуулх дурм күрнэ, зуг ду гаргьдг аргь нанд уга.

Би зовар олн багьчуд тосхачнр дундас меднав. Тедн цугьярн авртэ гидг шунмгья көдлмшч, зань-баарнь йир төвшүн, саяхн улс, тегэд би чамд теднэ тускар ахрар келдж өгсв, чи соньсич, Саньгьдж-Ара, — болад мини нег медатэ үүрм нанд им үн келдж өгв.

Терүнэ келсн үгмүдиг келсн кевтнь би бичджанав.

Джил давид би, мана багьнаста тосхачрин тал дунднь — теднлэ хамдан баавв. Тедниг зуг сан көдлмшарнь биш, цуг аль-бис халхарнь — ухан-седкларнь, зүркярнь, гүүнар меддж би үнлүв. Чи теднур саянар оньгьад, болгьамджтагьяр шилтэд халэгьич — күчр саяхн улс.

Ниднас нааран нанла хамдан нег герт, тосхлтд көдлджэх кесг бий көвүд-күүкд, онц хорасар хошадар, гурвадар баацханэ. Хаджуднь бас нанла адл, бичкн күүкдтэ көгшдтэ бүлмүд чигн баанэ.

Ямр дүнъгэ эн багьчуд күндч, ямр дүнъгэ уралгь, төвшүн гинэч эдниг! Көдлмшасн ирчкэд, саяхн тагчг, дегтрэн умшлдад, цагта-болзгта нарнааднандан одад — йир килнц угагьар баацханэ, көоркс. Герин коридориг, газак-дотакиг болхла, медатрин гар күргүлл уга, күүкд бийснь данъгин арчад-дүрчэд джилмалгьчкнэ.

Манас эрс гатц баасн күүкд — Аня, Нина, Маша гурвн нег үлү нанд таасгна. Эднэ

Мана багьчуд

(келвр)

шинькан хорэд эргдж йовх насднь, юн чигн торин аац медэд, көдлмштэн чигн, олн дунд чигн үлгүр болмар бийан бардж чадхд, дегд ик насн бишл. Болв эднд, цуг мана багьчудин сан тоотнь цугьяр токтддж.

Эн гурвн күүкн гурвулн ээдж-аавин килмдж, таалмдж угагьяр, ончнэ герт өсцхадж. Ямаран саяхн сургьмдж эдн авч! Ганцхн эдн биш, кесг эднлэ адл ончнэ герт өссн көвүд-күүкд би саянар меднав. Келхд, мана багьчудин тускар му сансн күүнэ килнц. Э-э..

Тиигэд тер күүкдин тускар. Аня Сиврт йовхара ФЗУ чилэгьад, штукатурин специальность авад, түрүлэд Тюменьд, хобоннь Омскд тосхлтд көдлдж йовдж. Нина Маша хойр энд ирэд бас тосхлтин специальность авцхадж.

Эндр өдр балгьсна тосхлтсар көдлджэх кесг олн багьчудла адлар, эн күүкд бас балгьсна тосхлтд түрүн өдрмүдаснь авн, зүркни дуудварар ирдж көдлджэцханэ. Кен эс меднэ, түрүн джилдан эднэ үзсн түрү-зүдүг? Кеер палаткар баагьад, күүнэ хашад, сарад баагьад көдлн йовдж, дүнъггьр саяхн гермүд босхад, көк модд ургьягьад, эдн энъкр торскн газран онъгинь, соляд саяхрулджанэ. Эднэ өмннь кедү көдмлш баанэ! Эдн йоста гидг коммунизм тосхачнр!

Нидн мана орн-нутг Алдр Октябрин 40-ч өон темдглджахд болсн тосхачнрин байрин хургт, мана гурвн күүкн гурвулн Күндллгьнэ грамотсар болн моньгар мөралгдцхав. Күцвртэ көдлмшин аш темдг-лгдлго баашголл.

Эднэ комсомольск организацин сеглатрнь — нег баахн шар көвүн данъгин эн багьчудур ирнэ. Данъгин инасн, ик байрта йовна. Тиигкэд хөкр бийнь гигьит — а м т инэ-лгьдж-инэлгьдж, гарад йовад одна. Ирдг кергнь болхла, эн мана көвүд, күүкдиг «репитицд одий, наад оч гаргьий, хургт одий» гигьад ирдж авна. Гаявгьа гидг көвүн — терүгар мел саяхн олдж сеглатр тавдж. Тиим улсин хаджуд, теднэ сургьмджар, доньгар баах багьчуд чигн тиим саяхн боллго баашго.

Мана-герт баах багьчуд дундас мини медг хойр көвүн, хойр күүкн эн джил асхн школд орад, 10-ч класс чилацхав. Ода тедн тосхлтин техникумд заочн ордж дасхар баацханэ. Шидрхн эднэ зургнь газетд гарсинь үзүв. Асхни школ чи ладж гарчасн кесг күүкд көвүд, гартан цаас барсн гарцхадж. Эднэ им саяхн өслтиг үзэд баахинь, күн бахтл уга баадж болхш. Зүркн заядар байрлна.

Кедү цагт би эднлэ хамдан бааджанав — га болг эднас нег буру-бусхл йовдл үзсн болхла эс гидж хоорндан эдниг

цүүгсинь соньссн болхла — уга болджана. Зарсмнь келцханэ, эн цагин багьчуд үүср уга, «эн цагин багьчуд иимтиим» гигьад, му нер өгхар седцханэ. Төрүц тиим улсиг бичэ итк — худл. Амтн цугьяр бурхншнь биш тиигтлан, олн дунд хая-хая дуту-дундтань баадгл болхугов тер. Нернь болхла, цуг багьчудт ирдг болджана. «Нег теманэ хоргьснд миньгьн теман хальтрна» — гидг тер.

Энд мана төлэ белдкксн гер-мал угаг болн түрүн автан түрү-зүдүлэ харгьхан медлэвдн, болв бидн эвранны чидлан итклавдн, ташр деернь мана зүркиг данъгин бийлэгьан унъг-джитхарн негдүлгч, мана мануртсн саяхн, байн тег, маниг дуудж, зоргьр агсдж омгшала. Эн омг кезэд чигн бөкшго!

Иигдж мана багьчуд халун зүркни таалврэн медүлдж келцханэ. Эндр эдн торгьн нооста хө өскджацханэ, дүмбр саяхн балгьс босхджацхана байн ургьц авчацхана. Эн улсин чидлар тег дунд тенъгс токтагдад, алдр джилврмүд улм икхд магьд уга. Тиим эсий! — гидж Бадм үган чилэв. Би босад халун зүркнэсн гаринь атхвв.

— Тана келснтн цугьяр чик, мана багьчудиг йир чикар меддж, үнлджанат. Болв тана келснтн — та мана ахр угагьяр, ясн келар келгдджэх бахмдж. Йосар болхла, эднантн тускар бүкл дегтрмүд бичгдх зөвтэ, — гидж би келвв.

БАЙДЫН Сандмара.